

KASZMÁN-SARÓKA LILIÁNA

IDŐFUTÁR JÁTÉKTÁR

Időfutár címen 2012-ben kezdték el sugározni a Kossuth Rádióban azt az ifjúsági rádiójátékot, melyből a szerzők 2013 és 2018 között megírták a hét részből álló regénysorozatot. A Tasnádi – Jeli – Gimesi – Vészits írónégyes által megírt rádiójáték nagy sikere mellett a regényciklus is nagy olvasottságnak örvend a mai napig. Az idén a Pagony gondozásában kiadtak egy nyolcadik *Időfutár*-könyvet is, mely *A varázsfuvola-akció* címet viselve nem a regénysorozat folytatása, ugyanis a könyvet bármelyik rész előtt vagy után is el lehet olvasni.

Az idei Katedra Irodalomverseny témájaként is választott ifjúsági regény első kötetének, vagyis *A körző titka* feldolgozásához ötleteket, inspirációkat adva néhány játékot, gyakorlatot mutatunk be. Minden játék, gyakorlat egy konkrét tapasztalattal, élménnyel kezdődik. A gyakorlatok leginkább csoportosan megoldható, közösen játszható feladatok. Szükség van magas szintű együttműködésre, hogy a megadott keretek alapján lehessen játszani, vagy meg lehessen oldani a problémát. A játék, gyakorlat elvégzése után több szinten érdemes feldolgozni a tapasztaltakat. Bár a reflexió többféle módszerrel is elvégezhető, fontos, hogy az

alábbi szinteken keresztül nézzünk vissza a történetekre:

- mi történt? – a cselekvéseket és módjait írják körül,
- mit éreztek? – a folyamatban megmutatkozó érzéseiket fogalmazzák meg,
- mit gondolnak: mi számít, mi hasznos, mit kell korrigálni, stb.

Ezt a sémát használva látjuk, a résztvevők feladata, hogy saját szempontjukból megfigyeljék, milyen érzéseik voltak, hogyan cselekedtek a folyamatok során, s hogyan látták a csoport működését. Lényeges, hogy értelmezzék viselkedésüket, reakcióikat egy-egy helyzetben, s figyelni kell arra, hogy a diákok tudatos megfigyeléseire és véleményük megformálására helyeződjön a hangsúly. A következő fázis mérvadó lépése, hogy a történet és a megfigyelések értékelése megtörténjen, hogy a közösségben megfogalmazódjanak a tapasztalatokból levont általános következtetések. Ez a fajta feldolgozása a műnek olyan további célokat is szolgálhat, mint a saját cselekedetekre való reflektálás képessége, a közös munka értékelése, az együttműködés tapasztalatainak tudatosítása.

A gyakorlatok a reflexiós kör nélkül is hasznosíthatóak, illetve a szabályok tetszés szerint módosíthatóak. Tanárként igyekezzünk a csoportunk munkáját kérdésekkel segíteni.

HANGOLÓDÁS A REGÉNYRE

Időkorlát: 5 perc a gyakorlatra, 5 perc a reflexiós körre

Eszközanyag: számítógép, hangfalak, előkészített hangfelvétel (részlet a rádiójátékból)

A gyakorlat célja: felidézni az olvasás-élményt, hangolódni a témára, még mielőtt nekiállnánk a regényt elemezni

A gyakorlat leírása: A gyakorlat akkor végezhető el, ha már diákjaink olvasták a regényt. A diákok körben ülnek, és megkérjük őket, hogy csukott szemmel hallgassák végig a lejátszott hangfelvételt. A hangfelvétel a rádiójátékból kiválogatott beszélgetéseket – melyek szinte ugyanazok, mint a regényben – tartalmazza, melyekben a szereplők és a történések könnyen beazonosíthatóak. A hangfelvétel meghallgatása után megbeszéljük a tapasztaltakat.

A reflexiós kör célja: megbeszélni, milyen érzés volt a rádiójáték felvételeit hallgatni; a rádiójáték részleteiben hallottakat összevetni a regénnyel

A reflexiós kör alapkérdései: Hogy érezted magad a hangfelvétel hallgatása alatt? Mi jutott eszedbe? Mennyire hasonlított a szereplők hangja a teátlad elképzelt karakterhez? stb.

HANNA – TIBI – ZSÓFI (JÁTÉK)

Időkorlát: 3 perc a szabályok egyeztetésére, 5 perc a gyakorlatra, 10 perc a reflexiós körre

Eszközigény: nincs

A gyakorlat célja: a jó hangulatot megteremteni; egymásra hangolódni a közös munka előtt

A gyakorlat leírása: A három szereplőhöz, Hannához, Tibihez és Zsófihoz egy jellemző mozdulatot vagy kifejezést kell rendelniük a diákoknak, melyet egységesen kell használnia a két csapatnak. A regény története alapján közösen összefoglaljuk, hogy Zsófit Tibi „győzi le” a szerelmével, Tibit Hanna „győzi le” a gyorsabb észjárásával, és Hannát Zsófi „győzi le” a furfangosabb ötleteivel. Miután tisztáztuk a játékszabályokat, két csaptra kell osztani a diákokat. A két csapat két-három méterre helyezkedik el egymástól. Minden körben el kell dönteni a csapatoknak, hogy melyik szereplőt fogják képviselni. A csapat minden tagjának egyet kell értenie ebben, a közös döntést a leghalkabban kell meghozniuk, hogy a másik csapat ne tudja meg, kire esett a választásuk. A döntés után egy sorba felsorakoznak, szembeállnak egymással. A tanár háromig visszszámol, majd a csapatoknak a megegyezett jellel fel kell fedniük, melyik szereplőt választották. Pl. ha az egyik csapat Hanna jelét mutatja, a másik csapat Tibi jelét, akkor a Hannát mutató csapaté a győzelem. Győzelem esetén két pont, döntetlen esetén (ha mindkét csapat ugyanazt a jelet mutatja) egy pont jár. A további fordulóknak hasonlóképpen járnak el a csapatok, és az első tíz pontot szerző csapat nyer.

A reflexiós kör célja: a kialakított stratégia körülményeinek felfedése; az élmények megosztásának gyakorlása

A reflexiós kör alapkérdései: Hogy érezted magad a játék közben? Mit beszéltetek meg a tervezési szakaszban? Mi volt az oka, hogy könnyen/nehezen tudtatok megegyezni?

MILYEN OLVASÁSI ÉLMÉNYEM VOLT?

Időkorlát: 2 perc a választásra, 10 perc a reflexiós körre

Eszközigény: Dixit-kártyák

A gyakorlat célja: érzések szintjén feléleveníteni az olvasásélményt; tudni megfogalmazni az érzéseket szimbólumok segítségével

A gyakorlat leírása: a Dixit-kártyákat széttrakjuk a földre, és mindenkinek ki kell választania egy olyan kártyát, mely segítségével leginkább ki tudja fejezi, hogy milyen élmény volt az *Időfutár* c. könyvet olvasni. Miután mindenki kiválasztott egyet, a kártyák ábráinak segítségével körülírják az élményüket. Külön fel kell hívni a figyelmüket, hogy egyelőre még ne értékeljék a könyvet, csakis a saját élményeiket osszák meg.

A reflexiós kör célja: a kiválasztott kártyákon szereplő képeket szimbólumként használni a saját érzések megfogalmazásához; az olvasás élményéről beszámolni

A reflexiós kör alapkérdései: Miért azt a kártyát választottad? Mi fogott meg rajta? Milyen érzést tudsz társítani az illusztrációhoz, melyet az olvasás során is tapasztaltál? Milyen további érzések és élmények kapcsolódnak az olvasáshoz?

A VILÁGEGYETEM KÖZPONTJA²

Időkorlát: 10–15 perc a gyakorlatra, 10 perc a reflexióra

Eszközigény: kb. 50 centiméteres átmérőjű kartonlapból kivágott kör

A gyakorlat célja: vélemények feltárása, részletes kifejtése; érvelés gyakorlása

A gyakorlat leírása: a székekből tágabb kört formázunk, és a kör közepére egy kartonból készült kört helyezünk el. Ez lesz az irodalmi világegyetem központja. Az első önként jelentkező diák a világegyetem közepére áll, és állít valamit a regényről. Fontos, hogy az állítást E/1-ben fogalmazza meg, azaz hogy a „Én úgy gondolom...”, vagy „Szerintem...” formulákat használják. Az adott véleményre minden diáknak reagálnia kell: minél inkább egyetért az állítással, annál közelebb kell kerülnie a középpontban álló emberhez. Ha egyáltalán nem értenek egyet, le kell ülniük egy székre. Miután mindenki megtalálta a helyét a körön belül, egy-egy diák véleményét megkérdezi a tanár, miért ért vagy miért nem ért egyet a közepén álló ember véleményével. A többieknek lehetősége van ezt kommentálni. Ezután jön a következő önkéntes, új kijelentést tesz. Ez az eljárás addig folytatódik, míg van mondani-valójuk, vagy míg nem kezdenek ismétlődni az állítások. Engedjük, hogy

vitahelyzet alakuljon ki, de hívjuk fel a figyelmüket, hogy mindenkinek joga van a saját véleményéhez, még ha nem is értenek vele egyet.

A reflexiós kör célja: összefoglalni megfigyeléseiket, megvizsgálni, hogy milyen állítások hangzottak el

A reflexiós kör alapkérdései: Milyen érzés volt, mikor a te állításodra reagáltak a többiek? Mit tapasztaltatok a gyakorlat alatt? Mire figyeltetek leginkább? Milyen témákat érintettek az állítások?

MIT ÁRUL EL A CÍM?

Időkorlát: 5–10 perc a gyakorlatra, 15 perc a reflexiós körre

Eszközigény: fejezetcímekkel ellátott kártyák

A gyakorlat célja: felidézni a regény cselekményét; kihívás-jellegű helyzetbe hozni a diákokat; megfelelő kommunikáció használata problémamegoldó helyzetben

A gyakorlat leírása: A tanulók a regény fejezetének címeit megkapják külön-külön lapokon, kártyákon, és a feladatuk, hogy ezt 5 perc alatt a megfelelő sorrendbe összerakják. Mielőtt kiosztjuk a kártyákat, van legfeljebb öt percük a megoldás stratégiájának kitalálására, de a regény tartalmáról a fejezetek címeiről ekkor nem tehetnek megjegyzéseket.

A reflexiós kör célja: megvizsgálni a problémaoldásuk stratégiáját; a fejezetek címének szerepének megvizsgálása

A reflexiós kör alapkérdései: Mi történt a gyakorlat alatt? Mit tapasztaltatok? Mi szerint állítottátok fel a stratégiát? Betartottátok a taktikai felkészülésben megbeszélteket, a gyakorlat során sikerült alkalmazni? Ha igen, miért, ha nem, miért nem? Mennyire szoktátok figyelni olvasás közben a fejezetek címeit? Milyen szerepük van? Mit gondoltok, mennyire töltötték be szerepüket az *Időfutár* alcímei?

MOZGÓKÉP

Időkorlát: 10 perc

Eszközigény: a regény rövidebb történeteinek, mozzanatainak leírásai kis lapokon

A gyakorlat célja: a jó hangulat megteremtése; a nonverbális kommunikáció lehetőségeivel való kísérletezés; hangolódás a közös munkára

A gyakorlat leírása: egy önkéntes jelentkező az előkészített lapok közül húz egy történetet, melyet meg kell jelenítenie mozgóképben, viszont hang

nélkül, és folyamatosan ismételve a mozdulatsort, mint az ún. gif formátumú mozgóképeken. Külön hívjuk fel a figyelmüket, hogy próbálják minél inkább kihasználni a mimika és a gesztikuláció lehetőségeit. A többieknek ki kell találni, vajon melyik regénybeli eseményt illusztrálja diáktársuk.

A reflexiós kör célja: körüljárni a feladat megoldásának nehézségeit; reflektálni a nonverbális kommunikációra vonatkozó tapasztalatokra

A reflexiós kör alapkérdései: Milyen érzés volt megjeleníteni a történéseket? Miben befolyásolt benneteket, hogy nem adhattatok ki hangot, hogy nem beszélhettetek? Milyen stratégiátok volt a megoldáshoz? Milyen mértékben használtátok a mimikátokat? Mit tapasztaltatok, mi segített a megfontaltságban leginkább?

IDŐFUTÁR

Időkorlát: 3 perc a szabályok tisztázására, 15 perc a játékra, 10 perc a reflexiós körre

Eszközigény: madzag, kártyák betűkkel, ragasztó

A gyakorlat célja: csapatmunka erősítése; szövegfeldolgozó folyamat fellátása játékosan

A gyakorlat leírása: madzaggal egy nagyobb kört alkotunk, melyet letekerünk a földre, és ragasztó segítségével rögzítjük, ha szükséges. Mindenki a körön kívül áll, a kör közepére pedig a regény címének (alcímmel együtt)

betűit helyezzük el. A feladat, hogy az alábbi szabályok figyelembevételével hozzák ki a megfelelő sorrendben a betűket a körből a lehető legjobb idő alatt: a körön belül egyszerre csak egy ember lehet bent; a körön belül álló ember nem hozhatja ki a betűt, csak kiadhatja; a körön belül álló ember csak egy betűhöz érhet hozzá, és csak egyet adhat ki. Amint valamelyik szabályt megszegik, a betűket vissza kell dobni a körbe, és előlről kezdeni a „halászatot”, ettől függetlenül a stopper nincs megállítva. Az első kör előtt taktikázhatnak, majd a feladat elvégzésének idejét lemérjük. Ettől fogva többször is elvégezhetik a feladatot, ugyanis a cél az, hogy a lehető legtöbbet javítsanak az idejükön a játékra megadott időkereten belül.

A reflexiós kör célja: tapasztalatok feltárása, a játékban felvett szerepek elemzése

A reflexiós kör alapkérdései: Hogy éreztétek magatokat a játék közben? Mi alapján kezdtetek el taktikázni? Kinek a véleményére hallgattatok? Milyen funkciótok volt a játék közben?

SZEREPEK A REGÉNYBEN

Időkorlát: 20–25 perc reflexiós körrel együtt

Eszközigény: sakktabla és sakkfigurák, szereplők nevei egy-egy lapra ki nyomtatva, post-it lapok, íróeszköz

A gyakorlat célja: a szereplők vizsgálata a regényben betöltött szerepük alapján

A gyakorlat leírása: az egyes szereplőket csoportosítani kell aszerint, hogy a cselekmények kibontakozását milyen módon befolyásolták a karakterek, milyen szerepet tölthettek be a regényben. A sakktablát és a sakkfigurákat a névvel ellátott kártyákkal együtt fel kell használniuk az összegyűjtött információk megejelenítéséhez, használhatnak post-it lapokat is a kulcsszavak feljegyzésére.

A reflexiós kör célja: a csoport megoldását megvizsgálni, a témát mélyebben is megtárgyalni

A reflexiós kör alapkérdései: Hogyan jutottatok el ehhez a megoldáshoz? Mi volt a fő szempont, mely segített benneteket? Fejtsétek ki, milyen szerepköröket különböztettek meg! Hogyan befolyásolták az egyes szerepkörök a regény cselekményét? Milyen funkciója van az egyes szerepköröknek?

FELHASZNÁLT IRODALOM

■ Gimesi Dóra – Jeli Viktória – Tasnádi István: *Időfutár 1 – A körző titka*. Tilos az Á Könyvek, Pagony, Budapest, 2013.

■ GINNIS, PAUL (2006): *Tanítási és tanulási receptkönyv*. Alexandra Kiadó, Pécs:

¹ Paul Ginnis *Óriások, törpék és varázslók* c. játéka alapján fejlesztve (Giggins 2006: 219)

² Paul Ginnis ugyanazon nevű játéka alapján fejlesztve (Giggins 2006: 109)

